

Utbildningsdepartementet

2009-05-25

1 (1)

Dnr 2008:03526

Redovisning av uppdrag om Kunskapsbedömning i särskola och särvox

Dnr U2008/1230/S

Härmed redovisas uppdraget Kunskapsbedömning i särskola och särvox givet i särskild ordning för budgetåret 2008/2009.

Sammanfattning

Redovisningen innehåller en presentation av Skolverkets genomförda insatser för uppdrag U2008/1230/S. Myndigheten för skolutveckling och Skolverket har definierat fyra områden för uppdraget. Inom ramen för uppdraget har ett stödmaterial och en litteraturöversikt tagits fram. Webbfilmer som lärande exempel har lagts ut på Skolverkets hemsida och högskolekurser erbjuds inom ramen för lärarlyftet.

Redovisningen innehåller även förslag till fortsatta insatser i form av implementeringskonferenser för pedagoger samt ett förslag om stöd genom ett nationellt provsystem för kunskapsbedömning även för särskola och särvox.

Per Thullberg
Generaldirektör

Marianne Nyhlén
Projektledare

I ärendets slutliga handling har Camilla Asp, Per Bergdahl, Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson, Kjell Hedwall, Staffan Lundh samt Helen Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

2009-05-25
1 (5)
Dnr 2008:03526

Redovisning av uppdrag om kunskapsbedömning i särskolan och särsvux

Dnr U2008/1230/S

Bakgrund

Under våren 2008 fick Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att genomföra insatser för att stärka kunskapsbedömningen i särskolan och särsvux. Uppdraget skulle främst inriktas mot att sprida metoder för kunskapsbedömning till personal.

I uppdraget konstaterar regeringen att verksamheten inom särskola och särsvux många gånger är mer omsorgsinriktad än kunskapsorienterad. Eleverna ges därmed inte alltid den stimulans de behöver för att utveckla sina kunskaper. Kompetensen hos lärarna när det gäller kunskapsbedömning behöver stärkas. Tidigare utvärderingar har visat att det saknas strategier i särskolan, både vad gäller pedagogiska metoder och undervisningsstrategier. Undervisningen har på en del håll lagt tyngden på elevernas trivsel och trygghet och inte på kunskapsutveckling.¹

I denna redovisning beskrivs de insatser som gjorts med anledning av uppdraget att stärka kunskapsbedömningen i särskola och särsvux. Insatserna har planerats av Myndigheten för skolutveckling och utförts av Skolverket efter omorganisationen av skolmyndigheterna.

Myndigheternas arbete med uppdraget

Myndigheten för skolutveckling och Skolverket har i samverkan med Specialpedagogiska institutet, senare Specialpedagogiska skolmyndigheten och FUB (Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna), arbetat för att stödja skolors och lärares arbete med att i större utsträckning fokusera på kunskapsuppdraget. Både Skolverket och Myndigheten för skolutveckling har tidigare betonat vikten av att arbetet utgår från de nationella styrdokumenterna. Skolor och lärare behöver mer systematiskt arbeta med att följa och bedöma elevernas kunskapsutveckling bl.a. som ett underlag för att planera undervisningen och bättre anpassa och utforma utbildningen efter elevernas förutsättningar.

För att få ett så brett underlag som möjligt för arbetet med uppdraget, har Skolverket bildat olika referensgrupper bestående av lärarutbildare, rektorer och represen-

¹ Kvalitet i särskola – en fråga om utvärderingar, Skolverket 2001, dnr 2000:2037. Skolverkets lägesbedömningar 2006, 2007 och 2008.

tanter för Specialpedagogiska institutet (senare Specialpedagogiska skolmyndigheten). I grupperna har även ingått utvecklingsledare inom specialpedagogik, representant för FUB, representant från Skolinspektionen samt olika forskare. Specialpedagoger verksamma vid särskolan och särsvux har också deltagit i arbetet.

Insatser

Myndigheten för skolutveckling genomförde en behovsinventering och definierade tillsammans med referensgrupperna en rad aktiviteter för att stärka kunskapsbedömningen. Skolverket har från 1 oktober 2008 arbetat vidare med dessa.

Inom ramen för projektet har ett stödmaterial samt en bibliografi/litteraturlista tagits fram. För att komplettera stödmaterialen har även lärande exempel i form av webbfilmer tagits fram. Poänggivande kurser erbjuds inom ramen för lärarlyftet. Dessutom har rektorskonferenser hållits. Nedan beskrivs de olika delarna i uppdraget.

Stödmaterial

Stödmaterialen är basen i projektet. Här har ambitionen varit att ta fram ett material som ska kunna användas som underlag för kommuners och skolors metodutvecklingsarbete. Det syftar till att utveckla rutiner för att systematiskt utvärdera elevers kunskapsutveckling mot de nationella målen, men också att uppmärksamma personalens förmåga och inställning till att bedöma elever. Stödmaterialen kommer att finnas tillgängligt under hösten 2009.

Genom stödmaterialen vill Skolverket väcka tankar kring den kunskapssyn som uttrycks i styrdokumenterna. Materialet ska också stödja lärare och skolor att hitta gemensamma utgångspunkter för bedömning och ett gemensamt språk. Det ska bidra till att lärare i större utsträckning funderar över metoder och strategier för lärande och bedömning. Stödmaterialen sätter också fokus på rutiner för elevers delaktighet och ansvar för sitt lärande.

Stödmaterialen behandlar skolans uppdrag, kunskapsutveckling och lärande. Det innehåller avsnitt som beskriver centrala delar av kunskapsuppdraget gällande både särskola och särsvux samt de specifika perspektiv som varje del av särskolan för med sig. Kunskapsutvecklingen hos elever i särskola och särsvux beskrivs som en gradskillnad, snarare än en artskillnad i relation till kunskapsutvecklingen inom andra skolformer. Olika specialpedagogiska perspektiv tas upp, liksom olika teorier om lärande.

Varje kapitel inleds med en teoridel och därefter följer en del som kallas *Utgångspunkter för samtal* och som ska ge underlag för kollegiala samtal om det praktiska arbetet samt reflektioner kring hur man kan arbeta i särskola och särsvux. Varje del avslutas med ett antal frågeställningar som kan ligga till grund för lokala diskussioner. Bedömning beskrivs som ett redskap för att främja lärande, men diskussioner förs också om vilka grundförutsättningar som måste vara uppfyllda för att man ska kunna arbeta mot uppsatta mål.

Materialet är också kopplat till det praktiska arbetet i skolan. En allmän del behandlar det som är gemensamt för såväl obligatorisk särskola, gymnasiesärskola som särvox. Även specifika frågeställningar som rör de olika skolformerna behandlas, där pedagoger kan känna igen sin egen verksamhet, sina egna dilemman och saker som bör belysas.

Bibliografi/litteraturlista

Skolverket har inventerat litteratur, forskningsrapporter, studier samt stödmaterial om kunskapsbedömning och sammanställt dessa i en litteraturlista. Denna är tänkt att ge förslag och inspirera till vidare studier i ämnet och ska vara tillgänglig på Skolverkets hemsida. Dessutom ska den finnas med i stödmaterialen. I litteraturlistan finns också fler tips på metoder än de som finns nämnda i stödmaterialen.

Webbfilmer/lärande exempel

Som lärande exempel har Skolverket valt att ta fram ett antal filmer som är tänkta att ge inspiration och idéer till lärare. Filmerna ska finnas lättillgängliga på Skolverkets hemsida från höstterminen 2009. De innehåller olika sekvenser där pedagoger inom särskolor i Visby, Norrköping och Göteborg beskriver sina respektive processer. Pedagogerna visar också hur det praktiska arbetet med bedömning av elevernas kunskaper utförs på deras skolor.

Konferenser riktade till rektorer

Skolverket har hållit fyra endagskonferenser som samtliga rektorer från särskolor och särvoxenheter i Sverige bjöds in till. På konferenserna diskuterades rektorns uppdrag och skolans kunskapsuppdrag med ett särskilt fokus på bedömning. Samtidigt presenterades olika insatser från Skolverket, som t.ex. det kommande stödmaterialen och möjligheten att gå kurser inom ramen för lärarlyftet med fokus på bedömning i särskolan kopplat till olika ämnesinriktningar.

Från 1300 inbjudna skolenheter med särskola eller särvox av något slag anmälde sig 666 deltagare. Av dem var 415 rektorer eller biträdande rektorer.

I den utvärdering som skedde i samband med konferenserna gav 79 procent ett mycket positivt helhetsomdöme för konferenserna. 70 procent tyckte att de i mycket hög grad hade fått *användbar information om rektors betydelse för särskolans utveckling*. 50 procent av deltagarna uppgav att konferensen gav motivation att arbeta med kunskapsbedömning i särskolan. 43 procent uppgav att deras motivation redan var hög. 52 procent svarade att *Konferensen har påverkat min uppfattning om kunskapsbedömning i särskolan*.

Kompetensutveckling i form av poänggivande högskolekurser

Skolverket har tillsammans med högskolor och universitet tagit fram poänggivande kurser i syfte att stärka kunskapsbedömningen i särskolan. Målgruppen är verk samma lärare i obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan, lärare inom grundskola som har integrerade elever och lärare inom särvox, samtliga med lärar-, förskolläraryrket, eller fritidspedagogutbildning och som är anställda av skolhuvudman. Högskolorna/universitetet har tagit fram kursplaner för distanskurser om 15 hög-

skolepoäng, halvfart, med några fysiska träffar. Innehållet består av kunskapsbedömning och är kopplat mot bedömning inom olika ämnen, ämnesblock eller ämnesområden. De ämnesgrupper som är aktuella är svenska, samhällsorienterande ämnen och engelska, matematik och naturorienterande ämnen, praktisk-estetiska ämnen och karaktärsämnen samt kommunikation och verklighetsuppfattning. Examineringen ska bland annat ske genom utvecklingsarbeten i den egna verksamheten. Efter genomgången kurs ska lärarna ha utvecklat:

- ökad förståelse av styrdokumentens kunskapssyn och kunskapskvaliteter,
- ökad förståelse och kompetens att omsätta läro- och kursplanernas mål i relevant undervisningsinnehåll kopplat till arbetssätt och bedömningsformer i ämnesområdet/kunskapsområdet,
- ökad förståelse och kompetens att bedöma olika kunskapskvaliteter och kunskapsprogression hos eleverna samt
- ökad förståelse att göra eleverna delaktiga i bedömningsprocessen och på så vis synliggöra det egna lärandet.

Kurserna ingår i lärarlyftet men kan också ingå i universitetens reguljära utbud. Till hösten 2009 erbjuds kurser av tre utbildningsanordnare; Göteborgs universitet, Umeå universitet och Högskolan Kristianstad, totalt 120 platser. Om det finns ett stort intresse kommer kurser på fler orter att erbjudas våren 2010.

Skolverkets fortsatta arbete

Under resten av 2009 och våren 2010 genomförs på regeringens uppdrag ett arbete med att ta fram kursplaner och kunskapskrav för den obligatoriska särskolan. Det arbetet kommer att ske i en öppen process där huvudmän, rektorer och pedagoger kommer att medverka. Tillsammans med stödmaterialet kommer de allmänna råd och det kommentarmaterial som Skolverket planerar att ge ut att bidra till den kompetenshöjning som blir nödvändig i och med de nya kursplanerna och kunskapskraven. Skolverket avser att under hösten 2009 anordna konferenser och i samband med dessa implementera stödmaterialet. Implementeringen av kursplanerna kommer att bidra till ytterligare förstärkning av bedömarkompetensen. Skolverket avser att återkomma med en redovisning av resultatet av ovanstående insatser i samband med redovisning av de nya kursplanerna och kunskapskraven den 1 oktober 2010.

Förslag till ytterligare insatser

Bakgrunden till detta uppdrag är att verksamheten inom särskola och särsvux många gånger är mer omsorgsinriktad än kunskapsorienterad. Under arbetet med uppdraget har detta bekräftats. Det finns ett stort behov av ökad betoning på kunskapsuppdraget och mer kunskap om bedömning i särskola och särsvux. För att utveckla arbetet med kunskapsbedömning behöver pedagogerna arbeta tillsammans och ha tid att samtala om vad som bedöms och hur det ska gå till. Det krävs en gemensam värdegrund hos medarbetare när det gäller vad kunskapsbedömning är och alla

behöver vara delaktiga i processen. Vid möten med pedagoger och rektorer och i utvärderingar av insatser framkommer ytterligare behov av stödmaterial t.ex. i form av konkreta exempel, tips på bedömning och information om verktyg eller redskap för att arbeta med bedömning. Behovet av kompetensutveckling kring kunskapsbedömning är ett annat område som bör prioriteras vidare. De insatser och aktiviteter som genomförts hittills har mottagits väl och ett arbete i samma positiva anda bör fortsätta.

I redovisningen av hur det nationella provsystemet bör utvecklas och utformas² har Skolverket föreslagit att även särskolan och särvux bör omfattas av stöd i ett nationellt system för kunskapsbedömning. Provmaterial bör tas fram och läggas i en provbank med åtkomst för lärare i särskolan. För att kunna genomföra detta har Skolverket föreslagit att regeringen anslår särskilda medel till att ta fram ett sådant material. I ett första steg bör Skolverket kartlägga behoven av bedömningsmaterial förutom det bedömningsstöd som det nationella systemet erbjuder för övrigt. I steg två utarbetas, utifrån denna kartläggning, materialen parallellt med utvecklingen och införandet av kursplaner och kunskapskrav för de olika skolformerna inom särskolan. Skolverket har föreslagit att 6 miljoner kronor per år bör avsättas under åren 2010-2012.

² Dnr 2009:337, 2009-04-27